

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL KILIÇDAROĞLU BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2014/1577
Karar Tarihi : 25/10/2017

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Serruh KALELİ
Hicabi DURSUN
Hasan Tahsin GÖKCAN
Rıdvan GÜLEÇ
Raportör : Yunus HEPER
Başvurucu : Kemal KILIÇDAROĞLU
Vekili : Av. Kazım DAĞDEVİREN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, siyasi parti liderinin parti grup toplantısında Başbakan'a karşı söylediği sözler nedeniyle tazminat ödemeye mahkûm edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/2/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü sunmuştur.
7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.
8. 2014/1737 sayılı başvurunun konu bakımından aynı nitelikte bulunmaları nedeniyle 2014/1577 sayılı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucu -olayların geçtiği tarihte ve hâlen- Türkiye'nin en eski partisi olan Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) genel başkanıdır. CHP 2000'li yılların başından günümüze kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) ana muhalefet partisidir. Başvurucu, Partisinin TBMM'deki grup toplantısında belirli periyotlarla gündeme dair görüşlerini açıklamaktadır. Başvuruya konu ifadeler yakın tarihli iki ayrı grup toplantısında irat edilmiştir. Grup toplantılarına genel olarak çok sayıda partili ve vatandaş da dinleyici olarak katılabilmektedir. Başvurucu, başvuruya konu konuşmalarda o tarihte görev yapan Hükümeti ve başbakanlık görevinde bulunan Recep Tayyip Erdoğan'ı sert bir biçimde eleştirmiştir.

A. 31/1/2012 Tarihli Konuşmaya İlişkin Tazminat İşlemleri (B. No: 2014/1737)

11. Konuşmada özet olarak şu konulara değinilmiştir:

"- *Özel yetkili mahkemeler çağdaş demokrasilerde değil, dikta rejimlerinde olur. Buradan 'bize bir şey olmaz' diyenlere sesleniyorum. Senin suçlu olup olmadığına bakılmaz. İktidar kafaya koyduysa, gece yarısı gelir, evin basılır, ahırlar içeriye. Sen derdini anlatıncaya kadar zaten altı ay geçer.*

- *Tortum'da HES'e karşı çıkan, toprağını, ekmeğini ve Türkiye'yi savunan 86 yaşındaki Nafiye anayı karakola götüreceksiniz, sabaha kadar tutacaksınız, darbedeceksiniz, yerlerde sürükleyeceksiniz. Bunun adına da ileri demokrasi denecek. İleri demokrasi değil, postmodern darbedir bu"*

- *Tayyip Bey'in mahkemelerinden biri, grubumuzda misafirimiz olan HES direnişçisi 17 yaşındaki Leyla Yalçınkaya hakkında 'komşularıyla ve akrabalarıyla görüşmeme' kararı vermiş. 21. yüzyılda böyle bir karar izah edilemez.*

- *Buradan bütün insan hakları düşmanlarına, bütün adalet cellatlarına sesleniyorum; 135 milletvekili arkadaşımız Leyla'nın sesi olmak için buradayız. Leyla konuşmayacaksa, CHP de konuşmayacak. Leyla'nın konuşması için mücadele edeceğiz. Gerekirse 135 CHP milletvekili 136 Leyla olacaktır. Ben bu onurlu mücadeleyi veren 17 yaşındaki Leyla'dan 86 yaşındaki Nafiye anneye kadar bütün Erzurumlu kadınların ellerinden öpüyorum. Onlara şükranlarımı, saygularımı gönderiyorum.*

- *Sayın Başbakan Erzurumlu kadının genlerini bilmiyor. Bilmiyor ki Erzurumlu kadın, Nene Hatun, daha 20 yaşındayken, üç aylık çocuğunu emzirdikten sonra gidiyor, düşmanla mücadele ediyor.*

- *Şu anda Türkiye'de HES'e karşı çıktığı için yargılanan insan sayısı bin 26'dır. Bin 26 kişi hangi demokraside 'ben su istiyorum' diye mahkemelere götürülür. Siz buna demokrasi diyorsunuz. Demokrasi böyle olmaz. Demokrasi hak arama arayışıdır. İnsanlar konuşacaklar, haklarını arayacaklar. 86 yaşındaki Nafiye anayı karakola götürdün de boyun mu uzadı? Hayır. O bir insanlık ayıbıdır. Türk demokrasi tarihinin de kara bir lekesidir. Bunu kimsenin unutmaması gerekir.*

- *Vicdanı olan, dünya görüşü ne olursa olsun, vicdanına göre karar veren, hukukun üstünlüğüne inanan o doğrultuda çaba harcayan bütün*

yargıçlara sonsuz saygım var. Onlar bu ülkenin güvencesidir. Ama onlara bir sözüm var, korkmayacaksınız. 'Tavla pulu gibi bizi dağıtırlar' denildiği zaman 'Türkiye'nin bütün coğrafyasında adaletle görev yaparız' diyeceksiniz. Beni sürerler diye çekinmeyeceksiniz.

- Savcılar hırsızın peşinde, Bakanlar Kurulu da savcıların peşinde. Deniz Feneri denilen yüzyılın yolsuzluğu, yüzyılın hukuk skandalına dönüştü.

- Başbakan'ın dava arkadaşlarını, önce savcıların elinden aldılar, bununla da yetinmediler, içleri soğumadı, savcılar hakkında 11 yıla kadar hapis cezasıyla dava açtılar. Bu, hukuk camiasına açıkça gözdağı vermektir. İbreti alem için ayağınızı denk alın diyorlar. O dürüst savcılara, yargıçlara sesleniyorum; ayağınızı denk alın deseler de adaletle, hukukun üstünlüğüne inancınızı sarsmayın, sarsmayın ki biz de size sonuna kadar güvenelim.

- Bu dava aynı zamanda Sayın Başbakan'ın yakın arkadaşlarının, hırsızlık, yolsuzluk yapma haklarını tescil eden davadır. Ey hırsızlar, yolsuzluk yapanlar, eğer başınıza bir şey gelmesini istemiyorsanız, hırsızlık ve yolsuzluk yapmadan önce Sayın Başbakan ile temasa geçin, irtibat kurun kimse size dokunamaz. Sayın Başbakan'ın iş yükü fazladır, ulaşamayabilirsiniz ikinci adres veriyorum, köstebek bakana ulaşın yine rahat edersiniz. Artık savcı, polis, hakim size dokunamaz, dilediğiniz gibi yolsuzluk, hırsızlık yaparsınız.

- Başbakan Erdoğan'ın CHP takıntısı var. CHP'nin katsayı düzenlemesini Danıştaya götürdüğünü söylüyor. Danıştay'a CHP'nin değil de iki kişinin bireysel başvuru yaptığını bilmeyecek kadar cahil olamaz. Bu kadar cehalet bir Başbakana fazla gelir. Göz göre göre CHP başvurdu diyor, yani yalan söylüyor.

- Kardeşliğin, sevginin, birliğin dinini, fitne çıkararak, nefret üreterek, bölücülük yaparak kullanmak ancak Başbakan'a yakışır. İnsanları dindar ve dindar olmayanlar diye ayırıyor. Bu nesilden önceki nesil dinsiz miydi? Bir insanı 'dindardır', 'dindar değildir' diye ölçüyü, bu yetkiyi sana kim verdi?

- Bir toplumun fay hatları vardır, onun tetiklenmemesi lazım. Tetiklerseniz, toplumda deprem, ayrışma yaratırsınız. Bunun adı bölücülük, ülkeye ihanettir. Nerede mezhep, ırk, tarih fayı var, hemen Başbakan orada. Bu memleketi niye bölüyorsunuz? Bir siyasetçinin görevi, siyasi rant elde etmek değildir. Din üzerinden oy toplanmaz, oy topluyorsan o oyların tamamı haramdır sana.

- Şimdi kalkmışsın İslam dünyasında mezhep, ırk çatışması getiren siyasi planın Türkiye'de taşeronluğunu yapıyorsun, ayıptır sana. Yazıktır ülkeye.

- Sen bu milletin, fitre, zekat, sadaka, kurban derisi paralarıyla yolsuzluk yapan adamları adaletin elinden alacaksın, sonra 'dindar-dindar olmayan' diye vatandaşları ayıracaksın. Sen önce bu insanların, yoksul insanlara yardım için ödediği paraların hesabını sor. Sen, hesabını soranlara 'niye hesap soruyorsun' diye karşı çıkıyorsun'

- Irak'ta 1,5 milyon Müslüman öldürüldü, senin gıkın çıkmadı. Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır' ilkesi Hazreti peygambere aittir. Kusura

bakma Sayın Başbakan, sen dindar değilsin, din tüccarısın, dindar insanların inançlarını sömürsün. İstismar ettiğın dindar kesimi, senin inşafından kurtaracak olan CHP'dir.

- Uludere'de öldürülen 34 vatandaşın katilinin kim olduğunun açıklanmasını isteyen Genel Başkan Kılıçdaroğlu, 'Yüreğın varsa çık millete anlat. Sen Türkiye Cumhuriyeti'nin çıkarlarını savunan, en son Başbakanısın' dedi.

- [Van'daki depreme ve hala çadırlarda devam eden yaşama ilişkin olarak] Çadırların yüzde 99'u yazlık, çocuklar depremde değil, çadırda çıkan yangında öldü. Koskoca Türkiye konteyner yapmaktan aciz mi? Acizlik bu ülkeyi yönetenlerde. Söz verdiler yalan çıktı. Hani herkes konteynerlere yerleştirilmiş olacaktı?"

12. Davacı Recep Tayyip Erdoğan, başvuruçunun anılan konuşmasında kendisine hakaret ettiğini iddia ederek başvuruçunun hakkında manevi tazminat davası açmıştır. Ankara 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen davada başvuruçunun şu sözleri dava konusu edilmiştir:

Bakın değerli arkadaşlarım, bir başbakan düşünün, yüzde yüz haklı olduğunu düşünse; bile bir yakının mahkemesine müdahale etmez. Bir yakını o davada görüşülüyor diye yargıya müdahale etmez. Ahlakın ve insanlığın iflas ettiği bir duruma bakalım, Deniz Feneri davasına bakalım. Ahlak ve insanlık orada iflas etmiştir. Düşünün değerli arkadaşlarım, koskoca bir Türkiye Cumhuriyeti, koskoca bir devlet, bir Bakanlar Kurulu bütün görevini bırakmış savcılarla uğraşılıyor. Nedir biliyor musunuz? Savcılar hırsızın peşinde, Bakanlar Kurulu da savcıların peşinde. (Alkışlar) Şimdi bakın, Almanya'da yargılandılar. Adamlar karar verdiler. İfadelerini aldılar, tutanaklar tutuldu, yargılamaya hukuk içinde yapıldı hakim dedi ki "Bunlar piyon asıl failler Türkiye'de." Şimdi geldiğimiz noktada gördük, asıl failler savcılar. Size ne kardeşim dava açarsınız? Bakın, burada hiçbir şey yoktur diye karar verseydiniz kiminiz ya Adalet Bakanlığına müsteşar olurdu ya da Yargıtaya üye olurdu veya özel kurullarda başkan veya yardımcı olurdu, terfi ederdiniz, size ne, adalet ne! (Alkışlar) Onun için çürüyen bir adaletle, adalet anlayışıyla karşı karşıyayız. Başbakanın dava arkadaşlarını önce savcılarının elinden aldılar. Bununla da yetinmediler, içleri soğumadı, tutular savcılar hakkında 11 yıla kadar hapis cezasıyla dava açtılar. Bu ne demektir biliyor musunuz değerli arkadaşlarım? Hukuk camiasına açıkça gözdağı vermek demektir. Bakan, bize karşı geldiler, ibreti alem için 11 yıl için dava açıyoruz mahkum edeceğiz bunları, ayağınızı denk alın diyorlar. Onun için o dürüst yargıçlara dürüst savcılara sesleniyorum: Ayağınızı denk alın deseler bile adalete ve hukukun üstünlüğüne inancınızı sarsmayın, sarsmayın ki biz de size sonuna kadar güvenmiş olalım (Alkışlar). Bu dava aynı zamanda Sayın Başbakanın yakın arkadaşlarının hırsızlık, yolsuzluk yapma haklarını tescil eden bir davadır, yani artık yapabilirsiniz demektir.

Değerli arkadaşlar, asrın, yani yüzyılın yolsuzluğu yüzyılın hukuk skandalına dönüştü. Buradan bütün hırsızlara ve bütün yolsuzluk yapanlara sesleniyorum: Ey hırsızlar, ey yolsuzluk yapanlar, eğer başına bir şey gelmesini istemiyorsanız hırsızlık ve yolsuzluk yapmadan önce Sayın Başbakanla temasa geçin, irtibat kurun, kimse size dokunamaz.

Olabilir, Sayın Başbakanın iş yükü fazladır, ulaşamayabilirsiniz size ikinci adres veriyorum, köstebek bir bakan var, ona ulaşın, yine başınıza bir şey gelmez, rahat edersiniz siz. Artık ne savcı, ne polis ne hâkim size dokunamaz, siz dokunulmaz olursunuz; dilediğiniz gibi yolsuzluk yaparsınız, dilediğiniz gibi hırsızlık yaparsınız.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Başbakanın biliyorsunuz klasik bir takıntısı vardır, CHP takıntısı var. Geçen gün yine Grupta bir konuşma yapmış. Diyor ki “İşte, en son katsayı düzenlemesini bir kez daha Danıştaya götürdüler. Siz bu imam hatiplerden neden rahatsız oluyorsunuz? Dindar bir nesil gelmesin diyorsunuz.” Bunu söylüyor Başbakan.

Değerli arkadaşlarım;

Bir: Danıştaya Cumhuriyet Halk Partisinin değil de 2 kişinin bireysel başvuru yaptığını bilmeyecek kadar cahil olamaz Sayın Başbakan çünkü bu kadar cehalet bir başbakana fazla gelir.

İki: Göz göre göre “Cumhuriyet Halk Partisi başvurdu” diyor, yani yalan söylüyor. Bir Başbakana yalan söylemek yakışır mı? Yalan söylemek yakışır mı sana Başbakan? O koltukta oturuyorsun sen, yalan söylüyorsun sen açıkça Yalan söylemek, iftira atmak, bir Cumhuriyet Halk Partili olarak benim onuruma dokunuyor. Sen Başbakansın, danışmanların var, Cumhuriyet Halk Partisi kurumsal olarak böyle bir başvurmadı sen bilmiyor musun bunu? Biliyor, biliyor ama iftira atıyor. Yalan söylüyor. Yalan söylemek ancak sana yakışır zaten. Kardeşliğin, sevginin ve birliğin dinini, fitne çıkararak, nefret üreterek, bölücülük yaparak kullanmak ancak sana yakışır. Bakın, insanları “dindar ve dindar olmayanlar” diye ayırıyor. Şimdi Başbakana bir soru soruyorum: Sayın Başbakan diyorsun ki “Siz dindar olmayan bir nesil gelmesin istiyorsunuz.” Peki, Sayın Başbakan, bu nesilden önceki nesil dinsiz miydi? Bir insanı dindardır, dindar değildir diye ölçüyü sana kim verdi? Bu yetkiyi sana kim verdi? O terazi senin elinde duruyor mu, durmuyor mu? Sen nasıl insanlara bakıp da sen dindarsın, sen dindar değilsin diye ayırabilirsin? Bu şirk değil midir? Allah’tan korkmuyor musun sen? Bu ülkede bölücülük yapıyorsun. Her insanın dini, her insanın inancı, her insanın giysisi kendi bileceği şeydir ve Cumhuriyet Halk Partisinin başının üstünde yeri vardır (Alkışlar). Bunu önce sen bil Başbakan.

Sayın Başbakana söylemek isterim. İmam Hatip Okulu Mezunları Derneği beni ziyarete geldi. Onlara 1934 yılında imam hatip mektebinden mezun olan bir öğrencinin diplomasını hediye ettim. 1934 yılında Cumhuriyet Halk Partisi iktidarda idi, imam hatip okullarını kuran Cumhuriyet Halk Partisidir. Diyanet İşleri Başkanlığını kuran Cumhuriyet Halk Partisidir, ilahiyat fakültelerini kuran Cumhuriyet Halk Partisidir, sen kime iftira atıyorsun. (Alkışlar)

Toplumun en fazla birlik ve beraberliğe ihtiyaç olduğu bir dönemde insanları niye ayırıyorsun? Yazık, günah değil mi? Bu ülkede yaşayan herkes kardeş değil mi? Herkes birbirine saygı göstermek durumunda değil mi? Cumhuriyet Halk Partisi imam hatip okullarını açarken niye açtı? İlahiyat fakültelerini açarken niye açtı? Diyanet İşleri Başkanlığını kurarken niye kurdu? Bu insanlar birinci elden, yetkin insanlar aracılığıyla dinlerini

öğrensiler diye. Bunu biz yaptık sen değil, sen istismar ediyorsun, sen sömürüyorsun ama biz bugüne kadar çıkıp kimsenin diniyle, inancıyla oynamadık, lafımız olmadı; ayıptır, günahdır. Herkesin inancı kendisine aittir. Allah'a kimin yakın olduğunu kim bilebilir? Senin elinde böyle bir terazi mi var? Dindarlık taslıyorsun sen, senin dindarlıkla da bir ilgin yok. (Alkışlar) Bir toplumun fay hatları vardır, o fay hatlarının tetiklenmemesi lazımdır. Fay hatlarını tetiklerseniz toplumda deprem yaratarsınız, ayrışma yaratarsınız. Bunun adı bölücülüktür, ülkeye ihanettir. Bakın, nerede bir mezhep fayı var hemen Başbakan orada, nerede bir ırk fayı var, Başbakan orada, nerede bir tarihi fay var Başbakan orada. İnsaf ya, bu memleketi niye bölüyorsunuz arkadaşlar? Niye ayırıştırıyorsunuz insanları? İnsanlar birbirlerini seviyorlar, birbirlerine saygı gösteriyorlar. Herkesin inancı, herkesin kimliği bizim başımızın üstüne. Bir siyasetçinin görevi siyasi rant elde etmek değildir, din üzerinden oy toplanmaz, din üzerinden oy topluyorsan o oyların tamamı haramdır. (Alkışlar)

Bakın değerli arkadaşlarım, çevremize bir bakın. Çevremizde olup bitenlerin hâlâ farkında değil. Mezhep çatışmasının içine bütün İslam coğrafyası çekilmek isteniyor. Fitili Irak'ta atıldı, Suriye için beşiğinde. Körfez ülkelerine gidecek. Bu coğrafyada birliği ve beraberliği, kardeşliği tesis etme misyonuna sahip tek ülke var, Mustafa Kemal'in Türkiye'si var. Sen o Türkiye'ye sahip çıkacaksın. (Alkışlar) Şimdi kalkmışsın İslam dünyasında mezhep çatışması, ırk çatışması getiren siyasi planın Türkiye'de taşeronluğunu yapıyorsun. Ayıptır sana. Yazıktır bu millete. Yazıktır bu ülkeye. Nasıl sen ayrımcılık yaparsın. İnsanlar arasında ayrımcılık olur mu? Allah'ın yarattığı en değerli varlık insan değil midir? İnsanı baş tacı etmek durumunda değil miyiz?

Değerli arkadaşlarım, işte bunların dindarlığı bu kadardır. Hiç ahlaksızlıkla dindarlık bir arada olur mu arkadaşlar? Ahlaksızlıkla dindarlık bir arada olur mu? (Alkışlar) "Ben güzel ahlaki tamamlamak için gönderildim" diyen Yüce Peygamber ahlaki yücelmiştir. Bir insan hem ahlaksız hem dindar olacak, olmaz. Haram ile helal farkı gözetmeyen insandan dindar olmaz. Kul hakkı gözetmeyen insandan dindar olmaz, yetim hakkı yiyen insandan dindar olmaz, kamu malına, devletin malına el uzatan adamdan hiç dindar olmaz. (Alkışlar) Sen bu milletin fitreyle, zekâtla, sadakayla, kurban derisi, kurban parası verilen paralarla yolsuzluk yapan adamları adaletin elinden çekip alacaksın ve kalkacaksın diyeceksin ki "dindar, dindar olmayan" diye vatandaşları ayıracağını. Sen önce bu insanların o dini inançları gereği yoksul insanlara yardım için ödediğin paraların hesabını bir sor bakalım. Sen, hesabını soran adamlara "Niye hesap soruyorsun?" diye karşı çıkıyorsun. (Alkışlar)

Irak'ta bir buçuk milyon Müslüman öldürüldü, senin gıkın bile çıkmadı, dilsizleştin sen. "Haksızlık karşısında duran şeytandır, dilsiz şeytandır." İlkesi bizim Peygamberimize aittir. Haksızlık karşısında senin dilin sustu. (Alkışlar) Kaddafi linç edilirken sesin çıkmadı, alkış yaptın burada. Sen kalkmışsın bir de bana ahlak dersi veriyorsun. O Kaddafi ki Kıbrıs Barış Harekâtında sırtıyla yardımları Türkiye'ye gönderen insandır. (Alkışlar) Kusura bakma Sayın Başbakan sen dindar falan değilsin. Sen din tüccarısın.

Dindar insanların inançlarını sömüren bir insansın. (Alkışlar) İstisrar ettiğin dindar kesimi senin insafından kurtarmak da Cumhuriyet Halk Partisinin boynunun borcudur. (Alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, karşımıza ipin ucunu kaçırmış bir Başbakan var. Hükümet üyelerinin her birisi ayrı telden çalıyor. Halkın canını yakan sorunlarla hiç kimse ilgilenmiyor ama Başbakan din tüccarlığıyla işi götürmeye çalışıyor. Dış politikaya bakın, ne Irak'ta ne Suriye'de ne Kafkaslarda ne Balkanlarda bir manevra alanımız bile kalmadı. Dışişleri Bakanı Başbakanı boş havuza atıyor, havuza atarken bilmiyor ya, Türkiye'yi de sen havuza atıyorsun. Doğu Akdeniz'de petrol ve doğal gaz haklarımızı verdik. Neymiş? Obama demiş ki "Bizim şirket arıyor." "Emredersin" dediler, ses yok, gık yok. Hani sen Piri Reisi göndermiştin? Hani orada ararlarsa savaş açacaktın. Obama dedi, gık yok.

13. Davacı; başvurunun konuşmasında kendisini hırsızlık ve yolsuzluk yapmak, hırsızlık ve yolsuzluk yapanları koruyup kollamak, cahillik, yalancılık, iftira atmak, fitne çıkarmak, bölücülük yapmak, din tüccarlığı yapmak, din üzerinden oy toplamak, dindar değil ahlaksız olmak, haram ile helali gözetmemek, kul hakkı ve yetim hakkı yemek ve kamu malına el uzatmakla itham ettiğini ileri sürmüştür. Davacıya göre başvurunun sözleri kendisinin şahsi haklarına saldırı niteliğindedir ve eleştirisi sınırlarını aşmıştır.

14. Buna karşın başvuru, bahse konu konuşmada o tarihlere kamuoyunun gündeminde olan ve Deniz Feneri soruşturması olarak bilinen soruşturmanın savcılarının işten el çektirilmelerine duyduğu tepkiyi dile getirdiğini ileri sürmüştür. Başvuru, davacının toplumdaki inanç ve etnik kökene mensup insanları rencide eden konuşmalarına ve dış politikada izlenen etnik ve mezhep temelli politikalara dikkat çekmek için davacının birleştirici değil bölücü bir siyaset izlediğini ifade etmiştir. Başvuru, davacının CHP'ye yönelik olarak "İşte en son katsayı düzenlemesini bir kez daha Danıştay'a götürdüler, siz bu imam hatiplerden neden bu kadar rahatsız oluyorsunuz, dindar bir nesil gelmesin diyorsunuz." sözlerinin doğru olmadığını ve konuşmasında bu sözleri eleştirdiğini ileri sürmüştür.

15. İlk derece mahkemesi davanın kabulüne karar vererek başvurunun davacıya 5.000 TL tazminat ödemesine karar vermiştir. Mahkeme, konuşmada yer alan "... Ey hırsızlar, ey yolsuzluk yapanlar, eğer başına bir şey gelmesini istemiyorsanız hırsızlık ve yolsuzluk yapmadan önce Sayın Başbakanla temasa geçin, irtibat kurun, kimse size dokunamaz., ... yalan söylüyor..., Yalan söylemek ancak sana yakışır zaten. Kardeşliğin, sevginin ve birliğin dinini, fitne çıkararak, nefret üreterek, bölücülük yaparak kullanmak ancak sana yakışır..., Sayın Başbakan sen dindar falan değilsin. Sen din tüccarisin. Dindar insanların inançlarını sömüren bir insansın.." sözlerin altını çizmiştir. Mahkemeye göre, anılan sözlerde öz ile biçim dengesi bozulmuş; eleştirisi sınırlarını aşmıştır. Mahkemece, alıntılanan sözlerin davacıya yöneltilen yorum ve değerlendirmelerde kullanılmasının gerekli olmadığı değerlendirilmiş ve eleştirilerin üslubu uygun bulunmamıştır. Mahkeme, alıntılanan sözlerin hukuka aykırı olduğu ve davacının kişilik haklarına saldırı oluşturduğu kanaatine varmıştır.

B. 7/2/2012 Tarihli Konuşmaya İlişkin Tazminat İşlemleri (B. No: 2014/1577)

16. Konuşmada özet olarak şu konulara değinilmiştir:

"-Sen, 34 kişinin başına bomba yağdırdın, sesin çıkmıyor, gıkın çıkmıyor. Korkuyorsun? Çünkü, sen yabancı istihbarat örgütlerinin oyuncağı oldun. Bu ortaya çıkmasın diye korkuyorsun.

-12 yaşındaki çocukları bombalayarak öldüreceksiniz, ondan sonra kalkacaksınız ahkam keseceksiniz... Recep Tayyip Erdoğan, dindar görünümlü bir din tüccarıdır. Erdoğan'ı dindar olarak görmek, bütün dindarlara yapılmış en büyük hakarettir.

-Bunların dindarlığı farklı dindarlık. Erdoğan ve yol arkadaşlarını kastediyorum. Deniz Feneri davasını, yolsuzlukları biliyoruz. Bunu da dindarlık adına yaptılar. İnsanları 'kurban parası' diye sömürdüler. Aldılar yediler. Bunun adı vicdansızlıktır, Bunlarda vicdan yok, ahlak da yok. Deniz Feneri'nde bağış, kurban paraları hangi yöntemle toplandıysa, Erdoğan da oyları aynı yöntemle, din tüccarlığı ile toplamak istiyor.

- Mavi Marmara konusunda racon kestini, kıyameti kopardın. Hani sen kıyameti koparmıştın? 'Gazze'ye yardım gemisi götüreceğim, buna Türk donanması eşlik edecek' dedin. Ben dedim ki yaparsan alnından öperim. Yaptın mı? Hayır, yapamaz. Niye yapamaz. Çünkü, egemen güçlerden talimat aldı, 'Sakin ha oraya gemi falan gönderme diye.' Ne dedi? 'Başüstüne' Sen misin bu ülkenin başbakanı, sana talimat verenler mi?

- Gazze'ye yardım götürülecekti. Sen onu külahıma anlat benim. Sen sadece seçimlerde oyalmak için o insanların hayatını tehlikeye attın.

- Trikopolis bile bu kadar İnönü'yle uğraşmadı. Pes yani.

- Auster, Irak'ta 1,5 milyon Müslüman katledildiği için Bush'u ve Cheney'i suçluyor. Atatürk'e büyük saygı duyuyor. Büyük ihtimalle Erdoğan ve arkadaşları bundan rahatsızlık duydu. Gelsen ne olur, gelmesen ne olur? Türkiye irtifa mı kaybeder" dedi. Türkiye zaten irtifa kaybetti. Dünyanın her tarafından eleştiriliyor.

- Paul Auster gelsin, Türkiye'ye Atatürk filminde oynasın' diyorlar. Aydınları bu kadar seviyesiz eleştiren insanlar ne yazık ki bu ülkede yönetim koltuklarındalar. O hakaretleri o ikisine aynen iade ediyorum."

- Recep Tayyip Erdoğan, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin hangi cümlesinden rahatsız oluyorsan, çık millet önünde söyle bakalım. O sadece Gençliğe Hitabe değildir, bağımsızlık savaşının manifestosudur, bildirgesidir. Bağımsızlık savaşı veren bütün ulusların manifestosudur.

- Bu ülkede yaşayan 74 milyon insanın ortak bildirgesidir o. Nasıl siz bundan rahatsızlık duyarsınız? Meydan okuyorum Recep Tayyip Erdoğan, yüreğin varsa çık kaldır bakalım nasıl kaldıracaksın?

- Bunlar batının egemen güçlerinin taşeronluğuna soyundular. Bizim gençlerimizi koyun güden gençler olarak yetiştirmek istiyorlar. O gençlik bu ülkenin çimentosudur. Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının verdiği ulusal bağımsızlık savaşının en büyük teminatıdır.

- Bunlar post modern diktatörlerdir. 'Ben Recep Tayyip Erdoğan hakkında olumsuz bir şey yazarsam başıma bir şey gelir mi?' ve 'Benim

telefonlarım dinleniyor mu?' diye iki soru sorun kendinize. Yanıtınız 'Evet' ise bu ülkede demokrasi yoktur. Başbakan, 'Kılıçdaroğlu artık merccek altındadır. Adım adım aldığım nefes bile ülkede takip ediliyor' dedi. Pervasızlığa, densizliğe, ahlaksızlığa bakar mısınız?

- Wikileaks belgelerinde, Başbakan ile Ergenekon savcılarının periyodik olarak her hafta görüştükları yazılı. Bunlar, ABD Büyükelçiliğine özel rapor veren polis şeflerinden alınmış. Bağımsız bir ülkenin polis şefleri neden yabancı ülkenin büyükelçisine brifing verir? Erdoğan batının egemen güçlerinin Ortadoğu'daki taşeronudur. Bunu kriptolardan da anlıyoruz.

- Milletın kürsüsünde milletin sesi kesilir mi? Demokrasi mücadelesi vereceğiz. Bu ülkede gerçek demokrasi ve özgürlük gelinceye kadar mücadele edeceğiz ve bunun maliyetini şeref ve şanla karşılayacağız."

17. Davacının kişilik haklarına saldırı oluşturduğunu düşündüğü sözlerin geçtiği konuşmanın ilgili kısımları şöyledir:

"Değerli arkadaşlar, daha önce de söyledim, Recep Tayyip Erdoğan'ı dindar olarak görmek bütün dindarlara yapılmış en büyük hakarettir. (Alkışlar) Yine söylüyorum, Recep Tayyip Erdoğan dindar görünümü bir din tüccarıdır, bunu da herkesin bilmesini isterim. (Alkışlar) Neden söylüyorum bunları? Irak'ta 1,5 milyon Müslüman katledilirken Recep Tayyip Erdoğan'ın sesi çıktı mı? Niye çıkmadı? Yüz binlerce Müslüman kadına tecavüz edilirken Recep Tayyip Erdoğan'ın sesi çıktı mı? Çıkmadı. Şimdi kalkmış dindarlık taşıyor bana. Senin dindarlığımı değil, senin din tüccarlığımı ben bu millete öğreteceğim. Sen din tüccarısın, ticaretin dindir senin. (Alkışlar) Dindar adam helal ile haram nedir bilir. Dindar adam kul hakkı yemez. Dindar adam ahlaklı olur, yalan söylemez, iftira atmaz, fitnenin peşinde koşmaz dindar adam. Onun için vatan sevgisi vardır dindar adamda, insana saygı vardır dindar adamda, bölücülük olmaz dindar adamda, fitne olmaz dindar adamda. (Alkışlar) Dindar adam insanı sever, insana saygı duyar, onu Allah'ın yarattığı en değerli varlık olarak görür. Sen kırk yıl önce Allah'ın rahmetine kavuşmuş insanlarla oturmuş savaş ediyorsun. Değerli arkadaşlarım, bunların dindarlığı farklı bir dindarlık, yani AKP'lileri kastediyorum, yalnız hepsini değil, Recep Tayyip Erdoğan ve onun yol arkadaşlarını. Hepiniz biliyorsunuz, Deniz Feneri davasını hepimiz biliyoruz. Yolsuzlukları biliyoruz. Ne adına yaptılar bunu? Dindarlık adına yaptılar. O insanların en temiz duygularını sömürdüler, kurban parası diye sömürdüler, başış diye sömürdüler, yoksullara yardım yapacağız diye sömürdüler. Ne yaptılar? Aldılar, yediler. Bunun adı vicdansızlıktır. Bunlarda vicdan yok, bunlarda ahlak da yok. (Alkışlar) Deniz Fenerinde başış, kurban paraları hangi yöntemle toplandıysa, din tüccarlığı, Recep Tayyip Erdoğan da şimdi oyları din tüccarlığıyla toplamak istiyor, ikisi de aynı, yolu yöntemi aynı bunların değerli arkadaşlarım...

Değerli arkadaşlarım, arkasından, andımızdan rahatsız oldular. Neden rahatsız oluyorsun sen? Andımızın hangi cümlesi, hangi sözcüğü senin psikolojini bozuyor çık söyle bakalım. Arkasından, Atatürk'ün Gençliğe hitabesinden çık milletin önünde söyle bakalım. (Alkışlar) Atatürk'ün Gençliğe Hitabesine kafayı taktılar. Efendim, buna da itiraz etme

başladılar. Recep Tayyip Erdoğan çık, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinden hangisinden, hangi kelimeden, hangi cümleden rahatsız oluyorsun çık milletin önünde söyle bakalım. (Alkışlar) Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi sadece gençliğe hitabe değildir o, bir ulusal bağımsızlık savaşının bir manifestosudur o, o bil bildirgedir. Sadece bizim değil, bütün ulusların, bağımsızlık savaşı veren bütün ulusların manifestosudur, sen nasıl bundan rahatsızlık duyarsın. Değerli arkadaşlarım, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesini korumak için sadece Cumhuriyet Halk Partili olmak da yetmez, bu ülkede yaşayan 74 milyon insanın ortak bildirgesidir o. (Alkışlar) O hitabe, bu milletin özüdür, nasıl siz bundan rahatsızlık duyarsınız. Ha, buradan söylüyorsunuz, açıkça da meydan okuyorum, Recep Tayyip Erdoğan yüreğin varsa, becerebiliyorsan çık kaldır bakalım, nasıl kaldıracaksın? (Alkışlar) Dikkat edin, saldırılar bu ülkenin bağımsızlık sembollerine yapıyor. Bu ülkenin ulusal kurtuluş savaşı sonunda elde ettiği değerlere saldırılar yapıyor. Çok bilinçli saldırı bunlar. Halkımıza bunları anlatmalıyız, AKP'nin iki yüzünü anlatmalıyız, iki yüzlü politika güdüyorlar bunlar. Değerli arkadaşlar, bunlar Batının egemen güçlerinin taşeronluğuna soyundular. Bizim gençleri, koyun güden gençler şeklinde yetiştirmek istiyorlar. O bağımsızlık mücadelesinden koparıp birilerinin değirmenine su taşıyan gençlik olsun diyorlar. O gençlik, bu ülkenin çimentosudur. O gençlik, Mustafa Kemal ve arkadaşlarımızın verdiği ulusal bağımsızlık savaşının en büyük teminatıdır. (Alkışlar) Unutulmaması gereken bir şey var: Cumhuriyetten bu yana çok mesafe aldık demokrasi konusunda, hukukun üstünlüğü konusunda, yargı bağımsızlığı konusunda, medya özgürlüğü konusunda pek çok mesafeler aldık, şimdi o kat ettiğimiz mesafeler tek tek elimizden alınmak isteniyor. Medya bağımsızlığı var mı? Yargı bağımsızlığı var mı? Demokrasi kalitesi var mı? Bunların hiçbirisi yok. Ne zaman yok? AKP iktidarıyla beraber parça parça elimizden alınmaya çalışılıyor. Onun için diyoruz bunlar post modern diktatörlerdir. Söylediğimizin temel nedenleri vardır. Değerli arkadaşlar, dikta rejiminde her şey güllük gülistanlık değil. Bana sorarlar belki, efendim dikta olduğunu nereden çıkarıyorsunuz, post modern dikta olduğunu? Buradan vatandaşlarıma soruyorum. Kendinize iki soru sorun. Sorulardan biri şu olsun: Ben, Recep Tayyip Erdoğan hakkında olumsuz bir şey yazarsam başıma bir şey gelir mi? İki, benim telefonlanm dinleniyor mu? Eğer bunlara hemen hayır diyorsanız sorun yok, hayır diyemiyorsanız bilin ki bu ülkede sağlıklı bir demokrasi yok. İşte temel neden bu, bu iki soru. Diyeceksiniz ki ya, iki soruya ne gerek var, zaten Başbakan geçen gün söyledi. Evet, genişletilmiş il başkanları toplantısında Başbakan şunu söylüyor: "Kılıçdaroğlu artık mercək altındasın, adım adım aldığın nefes bile ülkede takip ediliyor." Pervasızlığa bakar mısınız, densizliğe bakar mısınız, ahlaksızlığa bakar mısınız? (Alkışlar) Ana Muhalefet Partisi liderini izleyeceksin adım adım, takip ettireceksin, dinleyeceksin, bir de utanmadan çıkıp bunu millete ilan edeceksin, arkadan da diyeceksin ki "bu ülkede demokrasi var." Neden diyorum diktatör var? Diktatör yönetimi var, işte bunun için söylüyorum. Kendileri itiraf ettiler. Amaçları ne? Türkiye'ye korku salmak. Buradan söylüyorum: Recep Tayyip Erdoğan benim senden korkum yok, ama sana bir sorum var: Sende ahlak kalitesi kırıntısı var mı, yok mu çık onu söyle bakalım. (Alkışlar)"

18. Davacı Recep Tayyip Erdoğan, başvurusunun anılan konuşmasında kendisine hakaret ettiğini iddia ederek başvuru hakkında manevi tazminat davası açmıştır. Davacıya göre başvuru, kendisini "ahlaksızlık, utanmazlık ve erdemsizlikle; iftiracı, yalancı, yabancı istihbarat örgütlerinin oyuncuğu olmak, Amerika ve İsrail'in oyuncuğu olmak, ahlaktan uzak olmak, haysiyetsiz olmak, bölücülük yapmak ve dindar görünümlü bir din tüccarı olmak"la itham etmiştir. Davacı, başvurusunun söz konusu ifadeleri kullanmadan da eleştiri yapmasının mümkün olduğunu ileri sürmüştür.

19. Başvuru, savunmasında sözlerinin olayların ve konuşmanın bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucuya göre davacı gerginlik yaratmayı, muhataplarını küçük düşürmeyi, husumet çıkarmayı ve aşağılamayı siyaset tarzı olarak benimsemiştir. Başvuru, davacının daha önce kendisine karşı yönelttiği sert söyleme örnekler vermiştir. Başvuru; davacının, kendisi hakkında "*Sen Alevi olduğun için mi Beşar Esad'ı destekliyorsun?*" diyerek değişik mezhepteki kişiler arasında tahrik ve ayrılmaya sebebiyet verdiğini ileri sürmüş; başvuruya konu konuşmadan önce Uludere'de ölenlerin taziyelerine gidenleri "morgun kapısında beklemekle", "ölü sevici olmakla" suçladığını ifade etmiştir. Başvuru, siyasette sert üslubun terk edilmesi için çağrı yaptığını ancak teklifinin davacı tarafından reddedildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuru; davacının dinî kavramları kullandığını, İslam dinini referans olarak gösterdiğini, dış ilişkilerde dahi dinsel bağın önemini vurguladığını, buna karşın Irak'ta yaşanan insanlık ayıbına karşı sessiz kaldığını düşündüğünü ifade etmiştir. Başvuru; "*Recep Tayyip Erdoğan dindar görünümlü bir din tüccarıdır.*" cümlesini Hükümetin Irak politikasını eleştirmek maksatlı sarf ettiğini, bu cümlenin hakaret niteliğinde olmadığını belirtmiştir. Başvuru, davacının kendisini takip ettirdiği sözleri üzerine söylediği "*Ahlaktan bu kadar uzak bir Başbakanı ilk kez görüyorum, densizliğe bakar mısınız, ahlaksızlığa bakar mısınız? Sende ahlak kalitesi, kııntısı var mı, yok mu çık onu söyle bakalım.*" şeklindeki sözlerin de ana muhalefet partisi liderinin dahi adım adım izlenmesinin bir ahlaksızlık olduğunu göstermek için söylediğini, hakaret amacının olmadığını ileri sürmüştür.

21. Dava, Ankara 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2012/124 Esas sayılı dosyasında görülmüştür. İlk derece mahkemesi davanın kabulüne karar vererek başvurusunun davacıya 5.000 TL tazminat ödemesine karar vermiştir. Mahkeme, konuşmada yer alan "*Recep Tayyip Erdoğan dindar görünümlü bir din tüccarıdır, ahlaktan bu kadar uzak bir Başbakanı ilk kez görüyorum, densizliğe bakar mısınız, ahlaksızlığa bakar mısınız? Sende ahlak kalitesi, kııntısı var mı, yok mu çık onu söyle bakalım.*" sözlerin altını çizmiştir. Mahkemeye göre, siyasal bir partinin genel başkanı olan başvuru tarafından TBMM'de söylenen bu sözlerle eleştiri sınırı aşılmıştır. Mahkeme; öz ile biçim dengesinin bozulduğunu, belirtilen sözlerin siyasi iktidara yönelik yorum ve değerlendirmeler sırasında gerekli olduğunun söylenemeyeceğini, eleştirilerin daha uygun üslup ve ifadeler ile yapılmasının olanaklı olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, alıntılanan sözlerin hukuka aykırı olup davacının kişilik haklarına saldırı oluşturduğu kanaatine varmıştır.

C. Anayasa Mahkemesine Başvuru Süreci

22. İlk derece mahkemesinin kararları, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin aynı günde verdiği 11/12/2013 tarihli iki ayrı kararı ile onanmıştır. Nihai kararlar başvurusuya 8/1/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

23. Başvurucu 6/2/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Manevi Tazminat Talebinin Kanuni Dayanakları

24. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "İlke" kenar başlıklı 24. maddesi şöyledir:

"Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır."

25. 4721 sayılı Kanun'un "Davalalar" kenar başlıklı 25. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının, maddî ve manevî tazminat... istemde bulunma hakkı saklıdır."

26. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Kişilik hakkının zedelenmesi" kenar başlıklı 58. maddesi şöyledir:

"Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevî zarara karşılık manevî tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.

Hakim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir."

2. Milletvekilinin Yasama Sorumsuzluğuna İlişkin Hukuk

27. Anayasa'nın "Yasama dokunulmazlığı" kenar başlıklı 83. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar."

28. Yargıtay, istikrarlı olarak yasama sorumsuzluğunun bulunduğu şartlarda başkalarının şahsiyet haklarına saldırı oluşturacak tarzda hakaret oluşturan sözler nedeniyle bir milletvekiline karşı manevî tazminat davası açılabilmesine ve bu tür tazminat talepleri nedeniyle yargılama yapılmasına yasama sorumsuzluğunun engel teşkil etmeyeceğine karar vermiştir:

"Anayasa'nın 83. maddesine göre TBMM üyeleri meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamaz iseler de; bu sorumsuzluk mutlak bir şekilde sınırsız değildir. Anayasa'nın bu ilkesinin kötüye kullanılıp kullanılmadığı değerlendirilirken özellikle (kamu yararı-kişisel yarar dengesinin) iyi kurulması gerekmektedir. Meclis üyesi,

sırf kişisel kinini tatmin için bir başkasının kişilik değerlerine saldırı teşkil edecek eylemlerde bulunmuş ise dokunulmazlıktan yararlandırılmaz.

Anayasanın 83. maddesinde yer alan düzenlemenin amacı, meclis üyelerinin yasamaya ilişkin olan yetkisini daha özgürce kullanmasını ve bu doğrultudaki çalışmalarını güvence altına almaktır. Madde ile güvence altına alınan ve dokunulmazlığı sağlanan, salt yasama faaliyeti ile sınırlı olan eylemlerdir. Bu faaliyetin sınırı dışına çıkılması durumunda, dokunulmazlığın korunmasına yönelik amaç ortadan kalkar. Bunun sonucu olarak da, dokunulmazlığın varlığına ilişkin savunmaya itibar edilemez. Davalının, davacıya yönelik olarak "satılmış adam" sözünü söylediği ileri sürülmüştür. Şu durumda, iddia olduğu şekilde bir söz söylenip söylenmediğinin araştırılması ve sonucuna göre uyumsuzluğun esasının çözümlenmesi gerekir. Karar, açıklanan nedenle yerinde bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir." (4. HD, E.2008/5670, K.2009/228, KT.12/1/2009. Milletvekillerinin Meclis çalışmaları sırasında kullandığı sözler nedeniyle aleyhlerine açılan tazminat davalarında ileri sürülen yasama sorumsuzluğu itirazlarının reddedildiği daha yakın tarihli Yargıtay kararları için bkz. 4. HD, E.2014/16729, K.2015/14144, KT.3/12/2015; 4. HD, E.2014/4418, K.2015/748, KT.22/1/2015; 4. HD, E.2014/6283, K.2007/4541, KT.5/4/2007; 4. HD, E.2010/7907, K.2011/7797, KT.4/7/2011).

B. Uluslararası Hukuk

1. İfade Özgürlüğünün Demokratik Toplumdaki Önemi

29. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme)10. maddesi şöyledir:

1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir."

30. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre ifade özgürlüğü, demokratik toplumun temelini oluşturan ana unsurlardandır. AİHM, ifade özgürlüğüne ilişkin kararlarında ifade özgürlüğünün toplumun ilerlemesi ve bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini teşkil ettiğini yinelemektedir. AİHM'e göre 10. maddenin 2. paragrafı saklı tutulmak üzere ifade özgürlüğü sadece toplum tarafından kabul gören, zararsız veya ilgisiz kabul edilen "bilgi" ve "fikirler" için değil incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşünceler için de geçerlidir. İfade özgürlüğü, yokluğu hâlinde "demokratik bir toplum"dan söz edemeyeceğimiz çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin bir gereğidir. AİHM, 10. maddede güvence altına alınan bu hakkın bazı

istisnalara tabi olduğunu ancak bu istisnaların dar yorumlanması ve bu hakkın sınırlandırılmasının ikna edici olması gerektiğini vurgulamıştır (*Handyside/Birleşik Krallık*, B. No: 5493/72, 7/12/1976 § 49; *Von Hannover/Almanya (No. 2)*, B. No: 40660/08 ve 60641/08, 7/2/2012, § 101).

2. İfade Özgürlüğü ve İtibarın Korunmasını İsteme Hakkı Arasındaki İlişki

31. AİHM, kamuya mal olmuş kişilerin şöhret ve itibarı ile ifade özgürlüğünün çatışması hâlinde 10. maddenin (2) numaralı fıkrasında yer alan "başkalarının... haklarının korunması" ifadesine müracaat etmektedir. AİHM Büyük Dairesi 7/2/2012 tarihinde verdiği iki kararda - *Von Hannover/Almanya (2)* [BD] ve *Axel Springer AG/Almanya* [BD] - ifade hürriyeti ve özel hayata saygı hakkının dengelenmesinde kullanılan ilkeleri sistematik olarak açıklamış ve uygulamıştır. Bunlar ifade özgürlüğüne konu açıklamanın kamu yararına ilişkin bir tartışmaya sağladığı katkı (*Von Hannover/Almanya (2)*, § 109), ilgili kişinin tanınırlığı, toplumdaki rolü ve işlevi ile yazıya konu olan faaliyetin niteliği, haber veya makalenin konusu (*Von Hannover/Almanya (2)*, § 110; *Von Hannover/Almanya*, B. No: 59320/00, 24/09/2004, §§ 63-66; kamu tarafından tanınan kişiler için korumanın daha esnek olacağına ilişkin bir karar için bkz. *Minelli/İsviçre* (k.k.), B. No: 14991/02, 14/6/2005), ilgili kişinin daha önceki davranışları (*Von Hannover/Almanya (2)*, § 111), yayının içeriği, şekli ve etkileri (*Von Hannover/Almanya (2)*, § 112), bilgilerin elde edilme koşulları ve gerçekliği (*Axel Springer AG/Almanya*, § 93; *Von Hannover/Almanya (2)*, § 113) ve uygulanan yaptırımın niteliği (*Axel Springer AG/Almanya*, § 95).

3. Siyasetçilerin İfade Özgürlüklerinin ve İtibar Haklarının Korunması

32. Herkes için değerli olan ifade özgürlüğü; seçmenlerini temsil eden, onların kaygılarına işaret eden ve çıkarlarını savunan halk tarafından seçilmiş bir kimse için özellikle değerlidir. Sonuç olarak başvuran gibi muhalefet partisinden bir milletvekilinin ifade özgürlüğüne yönelik müdahaleler, AİHM'i daha sıkı bir denetim gerçekleştirmeye sevk etmektedir (*Jerusalem/Avusturya*, B. No: 26958/95, 27/2/2001, § 36).

33. AİHM, ifade özgürlüğü ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin çatışması hâlinde şöhret ve itibarı söz konusu olan kişi bir siyasetçi ise ilke olarak ifade özgürlüğü lehine bir değerlendirme yapmaktadır. AİHM, *Lingens/Avusturya* (B. No: 9815/82, 8/7/1986, § 42) kararında politikacıların kendilerine yöneltilen ağır eleştirilere tahammül etmek durumunda olduğunu vurgulamıştır:

"...Basın özgürlüğü, halka siyasal liderlerinin düşünce ve davranışlarını tanıma ve onlar hakkında fikir oluşturma imkanı verir. Daha genel olarak siyasal tartışma özgürlüğü Sözleşme'ye hakim olan demokratik toplum anlayışının tam da merkezinde yer alır.

Bir siyasetçiyle ilgili eleştirilerin kabul edilebilir sınırları, özel bir şahısla ilgili eleştiri sınırına göre daha geniştir. Bir siyasetçi, özel şahıstan farklı olarak, her sözünü ve eylemini bilerek ve kaçınılmaz bir biçimde, gazetecilerin ve halkın yakın denetimine açar. Siyasetçi kendisine yönelik eleştirilere karşı daha geniş bir hoşgörü göstermek zorundadır..."

34. AİHM; mevcut başvuruya benzer özellikleri olan *Pakdemirli/Türkiye* (B. No: 35839/97, 22/2/2005) kararında, bir siyasetçi olan başvuruçunun bir başka

siyaset adamını küçük düşürücü ifadeler kullandığı gerekçesiyle fahiş tutarda tazminat ödemeye mahkûm edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiği yönündeki şikâyeti incelemiştir.

i. Olayların geçtiği tarihte ana muhalefet partisinin genel başkan yardımcısı olan başvuru Ekrem Pakdemirli, bir otoyolun hizmete açılması vesilesiyle açık havada düzenlenen bir basın toplantısında konuşma yapmıştır. Başvurucu, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i 1991 yılında ana muhalefet partisi genel başkanı iken Anavatan Partisinden (ANAP) iki bakanın milletvekili dokunulmazlığını kaldırdığı için eleştirmiştir. Başvurucunun konuşmasında bahsettiği tarihlerde otoyolların yapımına ayrılan ödeneği zimmetlerine geçirmekle suçlanan eski bakanlar Yüce Divana çıkarılmış ve haklarında beraat kararı verilmiştir.

ii. 21/4/1995 tarihinde Demirel, şahsına ve Cumhurbaşkanlığı makamına karşı iftira ve hakarete bulunulduğu gerekçesiyle başvuran hakkında tazminat davası açmıştır. Davacı; başvuranın nezaketten yoksun, küçültücü, aşağılayıcı, hakaret dolu ve iftira niteliğinde sözler sarf ettiğini iddia etmiştir. Bu sözlerle gerek yazılı gerekse görsel basın geniş yer vermiştir. Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi, başvurunun davacıya tazminat ödemesine karar vermiştir. Başvurucu, gecikme faizleri de eklenerek 7.925.780.000 TL (o dönemde yaklaşık 60.000 euro) tazminat ödemiştir. Söz konusu miktarın itibara yönelik müdahalelerde o tarihe kadar Türkiye'de verilmiş en yüksek miktar olduğu iddia edilmiştir.

iii. AİHM, o dönemde iki tarafın konunun değerlendirilecek unsurlar arasında ilk sırada yer aldığını not etmiştir. Bir yanda milletvekili, eski bir bakan ve olaylardan önce iktidardaki partinin genel başkan yardımcısı olan başvuru; diğer yanda ise daha önce ana muhalefet partisi lideri olan Cumhurbaşkanı Demirel vardır. İkinci olarak AİHM, davaya ait bütün olayların siyasi bağlamda yer aldığını tespit etmiştir.

iv. AİHM, politikacıların kendilerine yöneltilen ağır eleştirilere tahammül etmek durumunda olduğunu bir kez daha hatırlatmıştır:

"AİHM, sıradan bir kimse ile karşılaştırıldığında kabul edilebilir eleştiri sınırlarının, halka mal olmuş bir kişi olarak hareket eden siyaset adamları için daha geniş olduğunu bir çok kez hatırlatmıştır. Siyasetçilerin fiil ve davranışları, kaçınılmaz olarak ve bilinçli bir şekilde, gazetecilerin olduğu kadar vatandaşların, hepsinden çok da siyasi rakibinin sıkı bir denetimine tabidir. Bir siyaset adamının, özellikle de kendisi eleştiriye yol açabilecek halka açık konuşmalar yaptığında, daha fazla hoşgörüyü göstermesi gerekir. Elbette özel yaşamının dışındaki alanda bile siyaset adamının da itibarını koruma hakkı vardır. Bununla birlikte ifade özgürlüğüne getirilen istisnalar dar bir yorumla yorumlanmalıdır ve bu korumanın gerektirdikleri ile siyasi sorunların özgürce tartışılmasının getirdiği yararlar denge içinde olmalıdır (bkz. Lingens/Avusturya, § 42; Oberschlick/Avusturya (No:2), B. No: 20834/92, 1/4/1997, § 29" (§ 45)

v. AİHM, başvurunun kullanmış olduğu "yalancı, iftiracı, Çankaya'nın şişmanı, dar kafalı, lastikleri patlasın, öbür dünyaya gidince Allah affetmez" ifadelerinin siyasi bir eleştiri olmaktan çok bir "hakaret ve beddua tufanı" olduğunu ifade etmiştir. AİHM'e göre, ilgili kişiler ve konuşmanın çerçevesi politik alanda yer alsın ve polemik gibi görünse bile bu

sözler belli ölçüde bir kişisel saldırı oluşturmaktadır. AİHM, başvurusunun kullandığı sözlerin siyasi bir tartışma içindeki bir görüş kapsamında çözümlenebilmesinin zor olduğunu ifade etmiştir.

vi. AİHM, ilk derece mahkemesi hâkiminin tazminat miktarını belirlerken kullandığı “ tarafların sosyo-ekonomik durumu” ölçütünün tarafların birbirlerine karşı durumları arasında bir denge sağlamak için değil mümkün olan en yüksek tazminat tutarını belirlemek için kullandığını tespit etmiştir. İlk derece mahkemesi; başvuranın toplumdaki yerini, eğitim seviyesi ile üniversite profesörü olarak statüsünü ve bir ceza davasında cezalandırılmamış olmasını başvurusunun onun aleyhine işleyen etkenler olarak ele almıştır. AİHM, kararın keyfi bir biçimde verilmiş olduğu görüntüsünü veren bir diğer kaygı verici unsurun da mahkemenin değerlendirmelerinde -davacının şahsiyetine yönelik zararı dikkate almayarak- Cumhurbaşkanı'nın statüsünü aşırı ölçüde koruması olduğunu belirtmiştir.

vii. Sonuç olarak AİHM, derece mahkemelerinin tazminatı bir cezalandırma aracına dönüştürdükleri kanaatine ulaşmıştır. AİHM'e göre, verilen tazminat cezasının miktarı bu tür davalarda genellikle verilen tutarlarla ve söz konusu konuşmanın ağırlığıyla karşılaştırıldığında ulusal yasalarla gözetilen amaç ile makul bir orantılılık ilişkisi içinde değildir. AİHM, bu kadar büyük bir miktarda tazminat cezası verilmesinin “demokratik bir toplumda gerekli” olduğunun kabul edilemeyeceğine ve Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

35. AİHM, *Keller/Macaristan* (B. No: 33352/02, 4/4/2006) kabul edilemezlik kararında, bir siyasetçinin başka bir siyasetçiyi ağır sözlerle eleştirmesine ilişkin bir başvuruyu değerlendirmiştir.

i. Başvurucu, bir parlamenterdir. Başvurucu, parlamentonun bir oturumunda aşırı sağ gruplarla ilgili bir ulusal güvenlik soruşturmasının başarısızlığa uğraması hakkında bazı iddialarda bulunmuştur. Başvurucuya göre söz konusu başarısızlık, bir bakanın babasının bir zamanlar Naziler ile ilişkili aşırı bir sağ grubun üyesi olmasıyla ilgili olabilir. Başvurucu, bakanın ismini açıklamamıştır. Ertesi gün ulusal günlük bir gazetede yayımlanan makalede bakanın kimliğine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler ve isminin baş harfleri (E.D.) verilmiştir. Bir süre sonra bir televizyon programında yapılan mülakatta başvuru, parlamentoda ileri sürdüğü iddiaların gerçekten de E.D. ile ilgili olduğunu doğrulamıştır.

ii. Bakan E.D. kişilik haklarına müdahalede bulunduğu iddiası ile başvuru hakkında dava açmıştır. İlk derece mahkemesi başvurusunun hiçbir delile dayanmadan yaptığı açıklamalar ile davacının şöhretine ve yaklaşan seçimler ışığında politik itibarına zarar verdiğine karar vermiştir. Başvurusunun 3.240 avro manevi tazminat ödemesine, masrafları başvuruca ait olmak üzere kararın günlük bir gazetede ve televizyonda yayımlanmasına karar verilmiştir. Bölge mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararını bazı değişikliklerle onamıştır.

iii. AİHM, başvurusunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu, başkalarının şöhret ve haklarının korunması meşru amacı taşıdığına ikna olmuştur. "Demokratik bir toplumda gereklilik" kriteri

ile ilgili olarak AİHM, başvurunun iddialarının değer yargıları değil olgusal ve kanıt duyarlı iddialar olduğunu ve başvurunun bu iddiaları kanıtlamakta başarısız olduğunu kabul etmiştir. AİHM, başvurunun görevlerini kişisel sebeplerle kasten yerine getirmedeği yönündeki iddialarının üst düzey bir kamu görevlisi olan müştekinin dürüstlüğüne olan kamu güvenine zarar verme kapasitesi olduğunu tespit etmiştir.

iv. AİHM; Sözleşme'nin 10. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörüldüğü şekilde üçüncü kişilerin itibarının korunmasının siyasetçileri de kapsadığını, bir siyasetçinin başka bir siyasetçiyi eleştirdiği durumlarda ve özellikle söz konusu eleştirilerin parlamento gibi ayrıcalıklı bir alanda dile getirildiğinde geçerli olduğunu hatırlatmıştır. AİHM, başvurunun davacının kim olduğuna ilişkin açıklamalarının televizyon programına yaptığı açıklamalardan sonra iyice belirginlik kazandığını belirtmiştir. Bu gibi üstü kapalı imalar parlamenter müzakerelerin dokunulmazlığından faydalanamaz.

v. AİHM, orantılılık konusunda da değerlendirmelerde bulunmuştur. AİHM, başvuru hakkında ceza mahkemelerinde değil yalnızca hukuk mahkemelerinde dava açıldığını ve basında bir düzeltme yayımlaması ile başvurunun aldığı brüt maaşın iki katından daha az bir tutarda manevi tazminata hükmedildiğini hatırlatmış; tazminatı müştekinin şöhret ve haklarının korunması meşru amacına ulaşmak için orantısız bulmamıştır.

4. Kamu Görevlilerinin İtibar Hakkının Korunması

36. AİHM yakın tarihli *Jalbă / Romanya* (B. No: 43912/10, 18/2/2014) kararında bir kamu görevlisinin itibarının yeterince korunmamış olması nedeniyle ihlal kararı vermiştir.

i. Başvurucu, Galati Belediye Başkanlığında teknik birimin başkanı olarak görev yapmaktadır. 11/4/2008 tarihinde yerel online bir gazete olan *Antidotul*'da gazeteci I.G. "*Belediye Başkanlığında iki kurnaz Galati'deki maxi-taxi mafyasını koruyor*" başlıklı bir makale yayımlamıştır. Bu başlık altında başvurunun fotoğrafına şu ifadelerle birlikte yer verilmiştir: "*Enayiler Jalba'ya boşuna şikâyet ediyorlar.*" Makale, başvurunun daha önce Belediyede ulaştırma müdürü olduğu bilgisinin verilmesiyle başlamıştır. Daha sonra gazeteci, gerçek olduğunu iddia ederek bir dizi olay aktarmıştır. Gazeteciye göre başvurunun halefinin oğlu, bölgede bulunan maxi-taxi ulaşım sağlayıcılarının en büyük şirketlerinden biri olan S. Şirketinde müdür olarak istihdam edilmiştir ve bu tesadüf değildir. Bunun amacı Şirketin yol güvenliğini ve kârlılığını garanti altına almaktır. Ayrıca başvurunun bu tür sinsî işlerde yer alan eski bir tilki olduğu ve maxi-taxi güzergâhında faaliyet yapan birçok aracın sahibi olduğu belirtilmiştir. Son olarak başvurunun ulaşım hizmetlerinin gelişimiyle değil banka hesaplarını doldurmakla meşgul olduğu gibi kimi iddialarda bulunulmuştur.

ii. Başvurunun açtığı tazminat davası ilk derece mahkemesince kabul edilmesine rağmen bu karar, gazetede yer alan ifadelerin ifade özgürlüğü kapsamında yer aldığı gerekçesiyle Bölge Mahkemesi tarafından bozulmuştur. Ayrıca başvurunun iftira dolayısıyla ceza davası açılması gerektiği yönündeki şikâyeti de iftiranın ceza hukuku kapsamında suç olmaktan çıkarıldığı gerekçesiyle yerel savcılık tarafından kabul edilmemiştir.

iii. AİHM, olgu isnadı ve değer yargılarının ifade edilmesi arasında ayırım yapılması gerektiğini ifade etmiştir. AİHM, Galati Bölge Mahkemesinden farklı olarak bu davadaki iddiaları değer yargısı olarak görmemiştir. AİHM, kamu görevlilerinin katlanmaları gereken eleştiri marjının sıradan vatandaşlara göre daha geniş olduğunu ancak bu olayda başvurucuya yönelik yolsuzluk ve hukuksuzluk iddialarının onun performansını etkileyebileceğini belirtmiştir. Yargılamalar esnasında iddiaların doğruluğuna ilişkin bir kanıt sunulmamış, mahkemelerin de bu yönde bir tespiti olmamıştır. AİHM'e göre makaledeki ifadeler kabul edilebilir sınırları aşmıştır. AİHM, gazetecinin ifade özgürlüğünün başvurucunun itibarının korunmasına nazaran ağır basmasıyla ilgili olarak Bölge Mahkemesinin ileri sürdüğü gerekçelerin yetersiz olduğuna ve Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

37. AİHM Büyük Dairesi, *Janowski/Polonya* (B. No: 25716/94, 21/01/1999) kararında bir gazetecinin hakaret nedeniyle cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal etmediğine karar vermiştir.

i. Bir gazeteci olan başvurucu, şehir meydanında satış yapan sokak satıcılarının orayı terk edip başka bir yere gitmelerini isteyen belediye zabıtalарının yüzlerine karşı "aptal" ve "hödük" ifadelerini kullanmıştır. Başvuruyu ifade özgürlüğü çerçevesinde inceleyen AİHM, ilk olarak başvurucunun bu sözlerinin kamuoyunu ilgilendiren konularda yapılan açık bir tartışmanın parçası olmadığını ve basın özgürlüğü ile de bir ilişkisi olmadığını tespit etmiştir. AİHM'e göre olay sırasında başvurucu bir gazeteci değil sıradan bir bireydir. Başvurucu, hakkındaki cezanın resmî otoritelerin sansürü geri getirme denemesi ve gelecekte eleştiri özgürlüğü yönünden cesaret kırıcı olduğunu iddia etmiştir. AİHM, başvurucunun bu argümantasyonunu ikna edici bulmamıştır.

ii. AİHM, kamu gücünü kullanan memurlara yönelik kabul edilebilir eleştiri sınırının sıradan bireylere göre daha geniş olduğunu hatırlatmıştır. Ancak bu, memurların -politikacılar kadar geniş bir şekilde- her söz ve davranışını kamu denetimine açtığı anlamına gelmez. Memurlara politikacılarla eşit muamele edilebileceği de söylenemez. Memurların görevlerinde başarılı olmaları kamu güveninden faydalanmaları ile bağlantılıdır ve bu sebeple onların görevlerini yaptıkları sırada sözlü saldırılara karşı korunmalarını gerektirebilir.

iii. AİHM, başvurucunun hararetli bir tartışma sırasında vatandaşların faydasına olmayacak kaba bir dile başvurduğuna karar vermiştir. Bu dil ona nasıl cevap verileceğini bilen memurlara yöneltilmiş olmakla birlikte başvurucu, zabıta görevlilerini kamuya açık bir alanda ve birçok kişinin önünde aşağılamıştır. AİHM, zabıta görevlilerinin eylemlerinin saldırgan ve kaba bir dil kullanmayı haklı göstermediğine karar vermiştir. AİHM, başvurucunun sözlerinin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğine karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

38. Mahkemenin 25/10/2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

39. Başvurucu;

i. İlk derece mahkemesinin başvuruya konu konuşmaya bütüncül yaklaşmadığını, konuşmadan birkaç cümle alarak karar verdiğini iddia etmiştir. Siyasetçilerin kendilerine yöneltilen en sert ve hatta incitici sözlere katlanmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre siyasetçilere yönelik eleştiriler olmadan demokratik bir toplum söz konusu olamaz. tazminat ödemeye mahkûm edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 26. maddesinde koruma altında bulunan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

ii. İlk derece mahkemesi kararının 4721 sayılı Kanun ile ilişkilendirilmemesinden şikâyetçi olmuştur. Ayrıca mahkûmiyet kararının AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararları ile de ilişkilendirilmediğini ve bu sebeplerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. TBMM çatısı altındaki sözlerinden dolayı kendisinin hiçbir sorumluluğunun söz konusu olmadığını, bir parti genel başkanının konuşmasından dolayı cezalandırılmasının Anayasa'nın 68. maddesinin "*Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.*" biçimindeki ikinci fıkrasını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

iii. İhlalin tespiti ile tahsil edilen tazminat ve yargılama giderlerinin kendisine ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

40. Bakanlık görüşünde;

i. Başvurucunun ifade özgürlüğü ile davacının şeref ve itibarının korunmasını isteme hakkı arasında demokratik bir toplumun gerekleri dikkate alınarak adil bir dengenin kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Bakanlık; devletin, bireyin manevi varlığının bir parçası olan itibarına keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Bakanlık, siyasi kişilerin de özel hayatlarına saygı gösterilmesi ve özel hayatlarının korunması konusunda meşru bir beklentisinin olduğunu ifade etmiştir. Bakanlığa göre siyasal hayatta rol alan kişilere yöneltilen eleştiri daha geniş olmakla birlikte bu durum eleştiri sınırlarını aşarak hakaret içeren söz ve ifadelerin kullanılabilceği şeklinde asla yorumlanmamalıdır.

ii. Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in ifade özgürlüğü ile itibar hakkının dengelendiği bir dizi kararı zikredilmiştir. Bakanlığa göre zikredilen kararlarda kişilerin şeref ve itibarına eleştiri sınırlarını aşan ve hakaret içeren sözlerle yapılan saldırılarda özel hayat hakkı korunmaya daha değer görülmüştür.

iii. Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğu ifade edilmiştir. Bakanlığa göre aleyhine hakaretamiz sözler söylenen kişi Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı'dır ve söylenen sözler eleştiri sınırlarını aşmakta ve davacının şöhret ve haysiyetine saldırı niteliği taşımaktadır. Başvurucu, muhalefet görevi çerçevesinde Hükûmet tarafından yürütülen politikaları sert bir üslupla eleştirmemiş; tüm toplum tarafından yüz kızartıcı bir eylem olarak bilinen hırsızlık suçunu, devletin Başbakanı'na atfetmiştir. Bakanlığa göre başvurucunun kullandığı sözlerin kamuoyunda ve uluslararası mecrada Başbakan'ın itibarını,

saygınlığını ve güvenini zedeleme potansiyeli vardır ve Başbakan'a soyut ifadelerle hakaret edilmesinin siyasi tartışmalara bir faydası olduğu kabul edilemez. Bakanlık ayrıca, başvuru aleyhine hükmedilen manevi tazminatın miktarının hedeflenen meşru amaçla orantılı olduğunu ileri sürmüştür.

iv. Başvurucunun şikâyeti yönünden açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

41. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında esas itibarıyla başvuru dilekçelerindeki iddialarını yinelemiştir. Başvurucu ilaveten Başbakan'ın üslubunun sert ve gerilim yüklü olduğunu, bunun karşılığında ona yönelik eleştirilerin de benzer nitelikte olmasının normal kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca kendisinin konuşmasının Başbakan'ın o tarihteki konuşmalarına önemli ölçüde cevap olduğunu, Başbakan ile kendisinin konuşmalarının birbirlerinin devamı olarak gözönünde bulundurulması gerektiğini ve konuşma bütünlüğünün göz ardı edilmemesi gerektiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

42. İddianın değerlendirilmesinde esas alınacak Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar..."

Bu hürriyetlerin kullanılması,... başkalarının şöhret veya haklarının,... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir..."

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

43. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 26. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

45. Partisinin TBMM grup toplantısında kullandığı sözler nedeniyle başvuru 5.000 TL manevi tazminat ödemesine karar verilmiştir. Söz konusu Mahkeme kararı ile başvuru ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale yapmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

46. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

47. Yukarıda anılan müdahale Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülmeye, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

48. 4721 sayılı Kanun'un 24. ve 25. maddeleri ile 6098 sayılı Kanun'un 58. maddesinin "kanunla sınırlama" ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

49. Başvurucunun tazminat ödemekle cezalandırılmasına ilişkin kararın "başkalarının şöhret veya haklarının korunması"na yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

(a) Kavram

50. Anayasa Mahkemesi "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Buna göre temel hak ve özgürlükleri sınırlayan tedbir, bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır (*Bekir Coşkun* [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, § 51; *Mehmet Ali Aydın* [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 68; *Tansel Çölaşan*, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

51. Öte yandan temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın -demokratik toplum düzeni için gerekli nitelikte olmakla birlikte- temel haklara en az müdahaleye olanak veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının da incelenmesi gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; *Kamuran Reşit Bekir* [GK], B. No: 2013/3614, 8/4/2015, § 63; *Bekir Coşkun*, §§ 53, 54; ölçülülük ilkesine ilişkin açıklamalar için ayrıca bkz. *Abdullah Öcalan* [GK], B. No: 2013/409, 25/6/2014, §§ 96-98; *Tansel Çölaşan*, §§ 54, 55; *Mehmet Ali Aydın*, §§ 70-72). Bu sebeple hükmedilen tazminatın müştekinin maruz kaldığı düşünülen zararıyla makul bir ölçülülük ilişkisi içinde olması gerekir.

52. Öte yandan Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrası, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmemiştir. İfade özgürlüğü; siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır (*Ergün Poyraz (2)* [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 37; *Önder Balıkcı*, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 40). Bu itibarla bir siyasetçinin kamuoyuna aktardığı görüşleri başkaları açısından "değersiz" veya "yararsız" görülse bile kişilerin subjektif değerlendirmelerinden bağımsız olarak ifade özgürlüğünün korunmasıdır.

(b) Temel Hak ve Özgürlüklerin Kullanımında Ödev ve Sorumluluklar

53. Demokratik bir toplumda siyasetçilere diğer siyasetçileri, hükümet mensuplarını ve kamu görevlilerini eleştirme ve onlar hakkında yorum yapma hakkı

tanınmış olmakla birlikte Anayasa'nın 26. maddesi sınırsız bir ifade özgürlüğünü tamamen garanti etmemiştir. Somut başvuruya bağlantılı olarak söylenecek olursa siyasetçilere yönelik eleştirilerin kişilerin itibarlarına zarar verir boyuta ulaşmaması gerekir. Bu, kişilerin sahip oldukları temel hak ve hürriyetleri kullanırken sahip oldukları ödev ve sorumluluklara gönderme yapan "*Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.*" biçimindeki Anayasa'nın 12. maddesinin ikinci fıkrasından doğan bir zorunluluktur. Anayasa'nın 26. maddenin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalara uyma yükümlülüğü, ifade özgürlüğünün kullanımına herkes için geçerli olan bazı "görev ve sorumluluklar" getirmektedir (Örnek kararlar için bkz. *Erdem Gül ve Can Dundar* [GK], B. No: 2015/18567, 22/2/2016, § 89; *R.V.Y. A.Ş.*, B. No: 2013/1429, 14/10/2015, § 35; *Fatih Taş* [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 67; *Önder Balıkcı*, § 43). Söz konusu sorumlulukların kapsamı, başvuruçunun koşullarına ve ifade özgürlüğünü kullandığı vasıtalara göre değişir. Anayasa Mahkemesi, bir cezanın "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığını incelerken meselenin bu yönünü görmezlikten gelmeyecektir.

(c) Başkalarının Şöhret veya Haklarının Korunması

54. Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (*İlhan Cihaner* (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 44). Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (*Nilgün Halloran*, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; *Adnan Oktar* (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33; *Bekir Coşkun*, § 45; *Önder Balıkcı*, § 44). Bununla beraber elbette siyaset adamlarının da şöhretlerini koruma hakları vardır.

55. Buna ilave olarak Anayasa Mahkemesi; siyasetçilerin, kamuoyunca tanınan kişilerin ve kamusal yetki kullanan görevlilerin gördükleri işlev nedeniyle daha fazla eleştiriye katlanmak durumunda olduklarını ve bunlara yönelik eleştirinin sınırlarının çok daha geniş olduğunu her zaman vurgulamıştır (Siyasetçilerle ilgili olarak bkz. *Ergün Poyraz* (2), § 58; kamusal yetki kullanan görevlilerle ilgili olarak bkz. *Nilgün Halloran*, § 45; tanınan bir Cumhuriyet başsavcısı ile ilgili olarak bkz. *İlhan Cihaner* (2), § 82; tanınan ve siyasete hazırlanan bir kamu görevlisi ile ilgili olarak bkz. *Önder Balıkcı*, § 42).

(d) İfade Özgürlüğü ile İtibarın Korunmasını İsteme Hakkı Arasında Adil Denge

56. Bu sebeplerle Anayasa Mahkemesi benzer başvurularda, aleyhine tazminata hükmedilmesi nedeniyle başvuruçunun müdahale edilen ifade özgürlüğü ile başvuruçunun konuşmasındaki iddialar ve ifadeler nedeniyle davacının müdahale edilen şeref ve itibar hakkının korunması arasında adil bir dengeyi gözetilip gözetilmediğini değerlendirir (*Nilgün Halloran*, § 27; *İlhan Cihaner* (2), § 39). Bu, soyut bir değerlendirme değildir. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için başvuruçunun kullandığı ifadelerin türünün, kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, ifadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, ifadelerin kimin tarafından dile getirildiğinin, kime yöneldiğinin, tarafların ünlülük derecelerinin ve ilgili kişilerin önceki davranışlarının, kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının değerlendirilmesi gerekir (*Nilgün*

Halloran, § 41; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, B. No: 2014/5369, 22/9/2016, §§ 58-66; İlhan Cihaner, §§ 66-73). Bunun için başvurucu tarafından söylenen sözlerin, yapılan konuşmanın tamamı ve söylendiği bağlamdan kopartılmaksızın olayın bütünselliği içinde değerlendirilmesi gerekir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkcı, § 45).

57. Söz konusu değerlendirmelerde derece mahkemelerinin belirli bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu takdir payı, Anayasa Mahkemesinin denetimindedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, bir “kısıtlama”nın ifade özgürlüğü ile bağdaşır bağdaşmadığı hususuna karar vermede yetki sahibi olan iç hukuktaki son mercidir.

58. Anayasa Mahkemesinin görevi, bu denetimi yerine getirirken derece mahkemelerinin yerini almak değildir fakat söz konusu yargı mercilerinin takdir yetkilerini kullanarak verdikleri kararların Anayasa'nın 26. maddesi açısından doğruluğunu denetlemektir. Anayasa Mahkemesi, başvuru konusu olan müdahalenin “gözetilen meşru amaçla orantılı” olup olmadığını ve bunu haklı göstermek için ulusal makamlar tarafından ortaya konan gerekçelerin “uygun ve yeterli” görünüp görünmediğini tespit edebilmek amacıyla söz konusu müdahaleyi davanın bütününe bakarak değerlendirecektir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

59. Eldeki başvurunun çözümlenmesinde gözönünde tutulması gereken ilk husus hem başvurucu hem de davacının toplumsal konumlarıdır. Bir yanda olayların meydana geldiği dönemde ve ana muhalefet görevinde bulunan Türkiye'nin en eski partisinin hâlen lideri olan başvurucu Kemal Kılıçdaroğlu, diğer yanda ise o dönemde başbakan ve günümüzde cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan bulunmaktadır. Her iki isim de politik arenada oldukça aktif bir konuma sahiptir ve siyaseten çekişmeli ve uzun bir geçmişe sahiptirler.

60. Seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişelerini ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan, seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğünün özellikle değerli olduğu açıktır. Bu sebeple müdahale eğer bir siyasetçinin ve özellikle ana muhalefet partisinin genel başkanının ifade özgürlüğüne yönelik ise başvuruların çok daha sıkı bir denetimden geçirilmesi gerekmektedir.

61. İlk olarak mevcut başvuru konusu olaylar halka mal olmuş kişiler olarak hareket eden siyaset adamları arasında geçtiği için kabul edilebilir eleştiri sınırları, sıradan bir kimse ile karşılaştırıldığında daha geniştir. Bu tür eleştirilerin siyaset adamları için oyunun kurallarının bir parçası olduğu akıld tutulmalıdır. Bu sebeplerle eldeki başvuruya konu olayın tarafları olan siyasetçilerin sıradan insanlara göre daha fazla hoşgörü göstermeleri gerekir.

62. Gözönüne alınması gereken ikinci husus ise davaya ait olayların tamamının kişilerin hayatlarının diğer bireylere kapalı ve mahrem alanında değil siyasi alanda yer almasıdır. Başvurucu, başvuruya konu iki ayrı konuşmasında kapsamlı bir şekilde Türkiye'de ve dünyadaki gelişmeleri değerlendirmiş; Hükûmeti ve Başbakan'ı eleştirmiştir. Konuşmalarda ele alınan konuların politik meseleler olduğu ve konuşmalarının çerçevesinin baskın bir şekilde politik alanda kaldığı açıktır. Bu çerçevede bir siyasetçi olarak Recep Tayyip Erdoğan'ın söz ve davranışlarının siyasi rakiplerinden olan başvurucunun sıkı ve yakın denetimi altında olması tabiidir.

63. Bununla beraber başvurucunun Başbakan'la girdiği polemik sırasında kullandığı kimi sözlerin kişisel saldırı içerdiği kabul edilmelidir. Başvurucunun

31/1/2012 tarihli konuşması ile ilgili olarak ilk derece mahkemesinin cezalandırmaya esas kabul ettiği sözlerden bir kısmının Başbakan'ın hırsızları koruduğu iddiasının, bir kısmı Başbakan'ın bazı iddiaları bilerek çarpıttığı iddiasının sert bir biçimde ifadesi olarak kabul edilse bile soyut bir şekilde Başbakan'ın "*fitne çıkart[tığı]*", "*nefret üret[tığı]*", "*bölücülük yap[tığı]*" biçimindeki kelimeler ile "*Sen dindar falan değilsin.*", "*Sen din tüccarısın.*", "*Dindar insanların inançlarını sömüren bir insansın.*" biçimindeki hitapların siyasi bir eleştiri olmaktan çok bir hakaret zinciri olduğu kabul edilmelidir.

64. Başvurucu 7/2/2012 tarihli konuşmasında ilk derece mahkemesinin cezalandırmaya temel aldığı sözlerden bir kısmını ve özellikle "*din tüccarı*" ifadesini Başbakan'ın kendisinin dinî mezhebi hakkındaki sözlerine tepki olarak söylediğini iddia etmiştir. Başvurucu, bu iddiasını soyut olarak ifade etmiş ve temellendirmemiştir. Başvurucu, davacıya yönelik olarak söylediği "*ahlaktan uzak*", "*densiz*", "*ahlaksız*", "*Sende ahlak kalitesi, kırntısı var mı, yok mu?*" şeklindeki sözleri ise partisinin 1/2/2012 tarihli TBMM grup toplantısında Başbakan'ın, "*Sayın Kılıçdaroğlu artık mercek altındasın. Adım adım aldığın nefes bile benim milletim tarafından takip ediliyor.*" şeklindeki sözlerine tepki olarak söylediğini beyan etmiştir. Başbakan'ın anılan sözlerini başvurunun "devlet olanakları ile kendisinin her hareketinin Başbakan tarafından takip ettirildiği" şeklinde yorumlaması aşırı bir yorum olarak değerlendirilmiştir.

65. Başvurucu, derece mahkemeleri önünde davacının kendisine karşı kullandığı bazı sözlere gönderme yapmıştır. Siyaset adamlarının birbirlerine karşı kullandıkları bu sözler açıkça polemik çıkarmaya, şiddetli tepkiler yaratmaya ve taraftarlarını konsolide etmeye yönelik siyaset üsluplarının bir parçası olarak kabul edilebilir. Ayrıca başvurunun kullandığı dil, ona nasıl cevap verileceğini bilen bir siyasetçiye yöneltilmiştir. Üstelik o dönemde başbakan olan davacının kendisine yöneltilen sözlerle karşı cevap verme konusunda oldukça geniş imkânları da vardır. Yine de bunlar, derece mahkemelerinin başvurunun çok sayıda kişinin ve televizyon kamerasının önündeki sözlerinin saldırgan veya kaba bir dil kullanıp kullanmadığını irdelemelerini engellemez.

66. Başvurucu, milletvekili olması nedeniyle TBMM çatısı altındaki sözlerinden dolayı hiçbir sorumlğunun bulunmadığını ileri sürmüştür. Yasama sorumsuzluğu Anayasa'nın 83. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi, yasama sorumsuzğunun amacının TBMM üyelerinin Meclis çalışmalarında görevlerini yaparken söyleyecekleri söz ve düşüncelerinden ve belirtecekleri oylarından dolayı "herhangi bir soruşturmaya uğramalarını önlemek" olduğunu daha önce açıklamıştır (AYM, E.1994/16, K.1994/35, 21/3/1994; AYM, E.1994/7, K.1994/26, 21/3/1994). Anayasa'nın 17. maddesinin "*Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" biçimindeki ilk fıkrası, devlete bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmeme ve üçüncü kişilerin saldırılarını önleme yükümlülüğü getirmiştir. Dolayısıyla yasama sorumsuzğunun şartlarının geçerli olduğu bir zeminde ileri sürülen ve başkalarının şahsiyet haklarına saldırı niteliği bulunan sözler nedeniyle başvurucuya karşı hukuk davası yoluyla tazminat davası açılabilirliğini kabul etmek gerekir (bkz. §§ 27, 28).

67. Bu gözlemler ışığında ilk derece mahkemesi hâkimini söz konusu hükmü vermeye sevk eden gerekçeler incelenmelidir. İlk derece mahkemesi, ilk olarak

her iki kararında da başvuru konularını konuşmaları içinde hangi sözlerin kişisel saldırı teşkil ettiğini açıkça belirtmiştir (bkz. §§ 15, 21). Mahkeme, kaba olarak değerlendirdiği sözlerle konuşmadaki diğer açıklamaları birbirinden ayırmış ve kişisel saldırı oluşturduğunu değerlendirdiği sözlere eğilerek bunların taraflar arasındaki politik diyalog sırasında konuşmanın bir parçası olarak kullanılmasının zorunlu olup olmadığı temelinden hareket etmiştir. Mahkeme, başvuru eleştirileri sırasında kullandığı sözler ile sözlerin konusu arasındaki düşünsel bağlantı anlamında "öz ve biçim dengesi"nin korunmadığını ve bu itibarla da bahsi geçen sözlerin davacıya karşı yöneltilen yorum ve değerlendirmelerde kullanılmasının gerekli olmadığını tespit etmiştir. İlk derece mahkemesi olayın taraflarının siyasetçi olduğunu ve konuşmaların TBMM çatısı altında yapıldığını gözönünde bulundurmuş ve daha sonra başvuru konularını "üslubunu" hukuka uygun bulmamıştır.

68. İlk derece mahkemesinin kararlarında, Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ortaya konulan kriterleri herkesi tatmin edecek derecede ayrıntılı olarak ele aldığı söylenemez. Ancak Anayasa Mahkemesinin vardığı sonuçlarla birlikte karar değerlendirildiğinde Mahkemenin başkalarının şöhret veya haklarının korunması amacı temelinde başvuru hakkında verilen mahkûmiyeti haklı göstermek için sunduğu gerekçeler uygun ve yeterli kabul edilmiş, tazminatın keyfi bir biçimde verildiği değerlendirilmemiştir.

69. Yukarıda anlatılanlar dikkate alındığında başvuru, ifade özgürlüğünü kullanırken kendisi için de geçerli olan görev ve sorumluluklara uygun davranmamıştır. Öte yandan başvuru konularını kullandığı sözleri siyasi eleştiri bağlamında söylediğine ilişkin savunması başvuru konusu sözlerde yer alan "tahkiri" ortadan kaldırmadığı gibi davacının bu sözleri duyduğunda hissettiği olumsuz duyguları da hafifletmez (*Nilgün Halloran*, § 63). Bu itibarla mevcut davada dile getirilen kaba, aşağılayıcı, küçük düşürücü, abartılı kişisel saldırı içeren sözlerin -olayın tarafları ve konuşmanın çerçevesi politik alanda kalsa bile- kabul edilebilir sınırları aşması nedeniyle siyasi bir tartışma içindeki bir görüş olarak değerlendirilmesi zordur ve bu sözler ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez. Başvuru konularını tazminat ile cezalandırılmasının toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve dolayısıyla "demokratik bir toplumda gerekli" olduğu kabul edilmiştir.

70. Başvuru konularını aleyhine hükmedilen cezanın gözetilen amaç ile makul bir orantılılık ilişkisi içinde olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Bu çerçevede başvuru konularını aleyhine ceza mahkemelerinde değil yalnızca hukuk mahkemelerinde dava açıldığının unutulmaması gerekir.

71. İlk derece mahkemesi, kararlarında tazminat miktarlarının takdir ve tayin ederken yalnızca "tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını" nazara aldığı belirtilmiş; daha ayrıntılı bir değerlendirmeye yer vermemiştir. Başvuru da ne hükme esas alınan dava dosyalarındaki bilgi ve belgeleri Anayasa Mahkemesine ibraz etmiş ne de tazminat miktarının aşırılığında şikâyetçi olmuştur. Bununla birlikte her bir dava için hükmedilen tazminat miktarının başvuru konularını sahip olduğu ekonomik olanakları zora sokacak veya ortadan kaldıracak miktarda olmadığı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla verilen tazminat cezasının miktarının -bu tür davalarda genellikle verilen tutarlar ve söz konusu konuşmanın ağırlığıyla karşılaştırıldığında- ulaşılmak istenen amaç ile orantısız olduğu değerlendirilmemiştir.

72. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE
25/10/2017 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Rıdvan GÜLEÇ